

- >> Lydbilledlæsning – en anderledes lydmetode
- >> Læselæring og læselyst
- >> Undervisning af unge med læse- og skrivevanskeligheder
- >> Den nye arbejdsdeling mellem lærere og læseeksperter

>> **AF JESPER EGE**

Lærer fra Zahles Seminarium 1978.
Ansæt på Byhaveskolen i Svendborg
i 1986. Tale-læse-lærer fra
Danmarks Lærerhøjskole,
Odense, 1994.

Jesper Ege
Byhaveskolen
Ørbækvej 47,
5700 Svendborg.
Tlf.: 6221 3585.
E-mail: jesperege@gmail.com

LYDBILLEDLÆSNING – EN ANDERLEDES LYDMETODE

**Kan en såkaldt syntetisk lydmetode give færre dårlige læsere,
og kan erfaringer fra England overføres til Danmark?**

Fredag den 7. november 2008 deltog jeg i Reading Reform Foundations spændende læsekonference i London. Konferencen handlede om den syntetiske lydmetode, og temaet for konferencen var 'Waste', altså spild, affald, og den handlede om de børn med massive læsevanskeligheder, som har meget svært ved at lære at læse, og hvad konsekvensen af dette er.

Den 23. januar 2009 besøgte undervisningsminister Bertel Haarder og formanden for Danmarks Lærerforening, Anders Bondo Christensen, Byhaveskolen, fordi man havde valgt skolens læseundervisning til »Månedens gode eksempel«.

Oplægsholderne var alle personer, der på den ene eller anden måde har arbejdet med den syntetiske lydmetode. Blandt dem var professor emeritus Diane McGuiness, hvis bog fra 1997, *Why children can't read and what we can do about it*, var med til at starte den syntetiske lydmetode. Spændende var det, fordi man nu fra officiel engelsk side, med baggrund i videnskabelige undersøgelser og praktisk erfaring, anbefaler, at man bruger en syntetisk lydmetode, når eleverne begynder i skolen.

I 2006 kom den af regeringen nedsatte kommission under ledelse af sir Jim Rose med sin rapport, *Independent review of the teaching of early reading*. I rapporten kan man på side 19, punkt 47, læse, at syntetisk lydmetode er den metode, der gør langt de fleste børn til gode læsere (se boks).

47. The review's remit requires a consideration of 'synthetic' phonics in particular, including both the content and the pace of teaching, and that this should be done 'through examination of the available evidence and engagement with the teaching profession and education experts'. Having followed those directions, and notwithstanding the uncertainties of research, there is much convincing evidence to show from the practice observed that, as generally understood, 'synthetic' phonics is the form of systematic phonic work that offers the vast majority of beginners the best route to becoming skilled readers. Among other strengths, this is because it teaches children directly what they need to know, i.e. the principles set out below, whereas other approaches, such as 'analytic' phonics, expect children to deduce them.

>> **Nogle forstår simpelthen ikke den 'kode', der er mellem skriftsprog og talesprog. Her har den syntetiske lydmetode sin store fordel. Den underviser elever direkte og systematisk i forbindelsen mellem talesprog og skriftsprog og omvendt.**

Diane McGuinness på podiet.

Kan vi bruge erfaringerne fra England i Danmark?

Det danske og det engelske skriftsprog ligner hinanden på den måde, at de begge er meget lidt lydrette, hvilket vil sige, at samme lyd kan vises med forskellige bogstaver, og samme bogstav kan repræsentere forskellige lyde. Desuden kan man på begge sprog vise én lyd med to eller flere bogstaver.

Disse forhold gør, at det for en lille del af befolkningerne i de to lande er overordentligt svært at lære at læse og stave. De forstår simpelthen ikke den 'kode', der er mellem skriftsprog og talesprog.

Det er her, den syntetiske lydmetode har sin store fordel. Den underviser elever direkte og systematisk i forbindelsen mellem talesprog og skriftsprog og omvendt:

- Hvordan man viser de lyde, vi siger, ved hjælp af bogstaver.
- Hvordan man arbejder med lyde og sætter dem sammen for at danne ord.
- Hvilke lyde vi skal sige, når vi ser en række bogstaver.
- Hvilke bogstaver der repræsenterer disse lyde.

Når vi diskuterer lydmetoder, er det ikke ligegyldigt, hvad vi taler om, så her følger nogle definitioner.

Analytisk lydmetode (Analytic Phonics), som den sædvanligvis undervises efter i England

Eleverne får bøger fra starten, lærer bogstavernes navne og arbejder med hele ord fra begyndelsen.

Bogstavernes primære lyde læres, og der arbejdes med den første lyd i ordene og med ord, der begynder med samme bogstav (*mis, mus, mor*). Der læres cirka et bogstav om ugen.

Dernæst undervises der i bogstavernes lyde i slutningen af ordet, og når bogstavlydene skal læres i midten af ordet, introduceres KVK-ord. Lydering introduceres samtidig hermed. Der undervises også i konsonantklynger som én enhed (*ska, ski, sky*) og rimendelser (*hus, mus, lus*).

Med den syntetiske lydmetode (Synthetic Phonics) begynder man undervisningen, før eleverne får læsebøger, og inden de har lært ordbilleder. Der undervises hurtigt i bogstavernes lyde og ikke i, hvad bogstaverne hedder, og der gøres meget ud af udtalen af lydene, og hvordan det bogstav, der viser lyden, ser ud. Der arbejdes med, hvordan man sætter lydene sammen til ord i den rækkefølge, de forekommer, fra venstre mod højre.

Fonemisk opmærksomhed

Fonemer er de mindste betydningsadskillende lydenheder i et ord. Fonemisk opmærksomhed er evnen til at høre og udtale fonemer uden adgang til tekst.

Syntetisk lydmetode er en måde at undervise i læsning på, hvor lyd forbindes med bogstaver.

Undervisning efter den syntetiske lydmetode har også vist sig at styrke ikke bare den fonemiske opmærksomhed, men den sproglige opmærksomhed i det hele taget.

Rhona Johnston og Joyce Watson fra Department of Psychology, University of Hull, UK, holdt et foredrag med titlen 'What are the benefits of synthetic phonics teaching?'. De fortalte om deres studier af analytiske og syntetiske lydmetoder, hvor de har foretaget de første undersøgelser i perioden 1995-97. Her sammenlignede man tre grupper elever i første skoleår:

Gruppe 1 var kontrolgruppen, som bestod af 29 elever. De blev undervist ved, at den nye tekst blev læst for dem, og de lærte de nye ord efter en almindelig læsemetode.

>> **Syntetisk lydmetode er den metode, der gør langt de fleste børn til gode læsere.**

Gruppe 2 bestod af 33 elever, og her fokuserede man på hurtig bogstavindlæring med to nye bogstaver om ugen, hvor man fokuserede på lyden i begyndelsen af ordene.

Gruppe 3, som bestod af 30 elever, blev undervist efter en syntetisk metode. Igen lærtes to bogstaver om ugen, men her præsenteredes lyden i begyndelsen, midten og slutningen af ordene. Desuden blev de undervist i at sige lydene og sætte dem sammen for at danne ord. De blev også undervist i at skille lydene i talte ord for at lære at stave.

Ved testningen i begyndelsen af 2. skoleår er der ikke væsentlig forskel på de to første grupper, som begge lå et stykke under det alderssvarende, mens den 3. gruppe, der var blevet undervist efter en syntetisk lydmetode, lå pænt over det alderssvarende. De to første grupper lå ca. 8 måneder under niveau, mens gruppe 3 lå 6 måneder over.

I 1997-2004 lavede de undersøgelsen i Clackmannanshire i Skotland. Igen sammenlignede man tre grupper elever fra begyndelsen af 1. skoleår og syv år frem. To grupper blev undervist efter analytiske læsemetoder, og en gruppe efter en syntetisk læsemetode. I projektet undervistes i henholdsvis analytiske og syntetiske lydmetoder som tidligere beskrevet.

Tiden, som blev brugt på lyd og anden undervisning, var konstant, og grupperne arbejdede med de samme ord.

De tre grupper bestod af:

- En gruppe på 104 elever, som blev undervist efter en systematisk analytisk metode, hvor de lærte et nyt bogstav om ugen.

- En gruppe på 75 elever, der blev undervist som ovennævnte, men hvor halvdelen af tiden blev brugt til analyse og syntese af lyde i talte ord.
- En gruppe på 113 elever, der blev undervist efter en syntetisk lydmetode, hvor der blev undervist i 6 nye bogstavlyde hver ottende dag, hvor de lærte at sige lydene og sætte dem sammen til ord og at sige ord og skille dem i deres enkeltlyde for at stave.

Programmet startede i begyndelsen af september det første skoleår og, der blev undervist 20 minutter dagligt i 16 uger. Læsebøger blev indført i november.

Efter de 16 uger blev eleverne testet. De to grupper, der havde brugt analytiske lydmetoder, lå alderssvarende (5,4 år) i læsning og lidt under i stavning, men den gruppe, der var blevet undervist efter en syntetisk lydmetode, lå næsten et år over i både læsning og stavning.

Udbyttet af den fonemiske opmærksomhedsstræning blev også målt. Her scorede gruppe 2 en del bedre end gruppe 1, men gruppe 3 scorede mere end dobbelt så godt som gruppe 2.

I begyndelsen af 2. skoleår undersøgte man niveauet for ordkendskab, evnen til at dele et talt ord i dets enkelte lyde, hvor gode eleverne var til at rime, og læsning af nonsensord. Resultatet var, at den gruppe, der var blevet undervist efter en syntetisk lydmetode, var markant bedre på alle områder, undtagen med hensyn til bogstavkendskab, hvor de kun var lidt bedre.

Ved slutningen af 2. skoleår, hvor eleverne er 6,7 år, ligger eleverne fra gruppe 3 på 7,5 år i ordlæsning, på 7,6 år i stavning og 7,1 år i læseforståelse.

I slutningen af 3. skoleår har man også sammenlignet drenges og pigers niveau i læsning og stavning.

Gennemsnitsalderen er 7,8 år, og det interessante er, at drengenes læsealder er 9,5 år mod pigernes 8,9 år, mens stavning og forståelse er nogenlunde lige, dog med en lille overvægt til drengene. I begge tilfælde ligger de over alderssvarende.

Ved slutningen af 7. skoleår laver man den samme sammenligning mellem drenge og piger, og der ses den samme forskel, dog mindre markant og i alle

>> Der undervises hurtigt i bogstavernes lyde og ikke i, hvad bogstaverne hedder.

tilfælde væsentligt over aldersniveau, mest markant i læsning, hvor drengene ligger 4 år og pigerne 3 år over aldersniveau.

Clackmannanshire hører blandt de 10 % fattigste områder i Skotland. Omkring halvdelen af de elever, der deltog i forsøget, kom fra sociale lav- og mellemgrupper, mens den anden halvdel kom fra en bedre del.

Man undersøgte derfor også, hvilken betydning social klasse havde med hensyn til udbytte af syntetisk undervisning, idet man så på andelen af elever, der ligger under gennemsnit fra 2. til 7. skoleår i læsning, stavning og forståelse. Her viste det sig, at eleverne fra lavindkomstområder først sakkede bagud i forhold til elever fra bedre områder mod slutningen af skolegangen, og at den største forskel lå i forståelsen af det læste.

Man har desuden sammenlignet eleverne fra Clackmannanshire med en engelsk gruppe i 6. skoleår, som var undervist efter en analytisk metode. Ved en sammenlignende test af 10-årige lå de to grupper ens i ordkendskab, men i læsning, stavning og forståelse scorede eleverne fra Clackmannanshire væsentligt bedre. Nok så interessant er det at se på, hvor mange elever der scorer 15 point under 100 på de standardiserede test.

I læsning er det 12,7 % for England og 4,7 % for Clackmannanshire.

I forståelse 22,0 % for England og 9,4 % for Clackmannanshire.

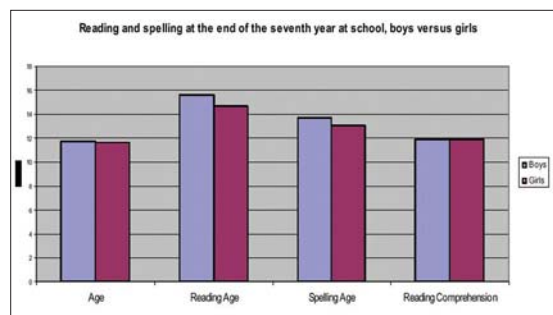
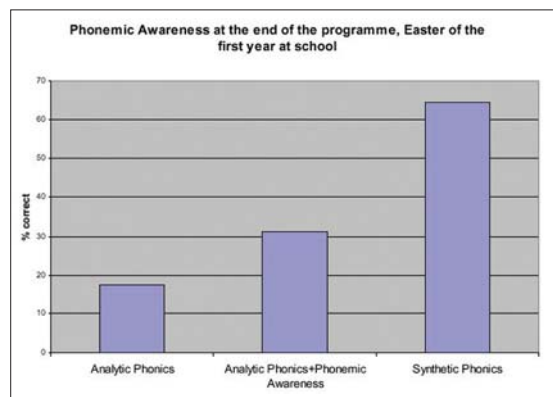
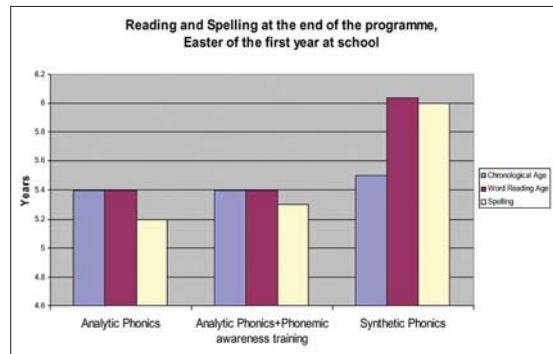
Og i stavning 27,0 % for England og 4,2 % for Clackmannanshire.

Man har desuden set på kønnets betydning for udbytte af undervisningen.

Drengene, der er undervist efter en syntetisk metode, læser ord bedre end pigerne, der er undervist efter samme metode.

Drengene, der er undervist efter en analytisk metode, læser ord lige så godt som pigerne, der er undervist efter denne metode.

Med hensyn til forståelse var der ingen forskel på drenge og piger undervist efter en syntetisk metode,

mens drenge undervist efter en analytisk metode scorede lavere end pigerne. Det samme gjorde sig gældende med hensyn til stavning.

Konklusionen på undersøgelsen var, at en syntetisk lydmetode giver bedre læse- og stavfærdigheder end en analytisk lydmetode.

Drengene og pigerne scorer ens, når de bliver undervist

>> Drengene og pigerne scorer ens, når de bliver undervist efter en syntetisk lydmetode; bruger man en analytisk metode, klarer drengene sig dårligere end pigerne.

efter en syntetisk lydmetode; bruger man en analytisk metode, klarer drengene sig dårligere end pigerne.

En syntetisk lydmetode reducerede effekten af social slagside i forhold til læsning og stavning i det meste af grundskolen. Antallet af elever, der klarede sig dårligt, var væsentligt lavere, når de var blevet undervist efter en syntetisk lydmetode.

Disse undersøgelser svarer helt til mine erfaringer fra et læseprojekt på Byhaveskolen i Svendborg fra 2003 til 2005. Ved slutningen af projektet testede vi elever i aldersgruppen 9-14 år, som var blevet undervist efter en syntetisk lydmetode, Lydbilledlæsning, med læse-testen OS64 og sammenlignede resultaterne med elever fra fire andre fynske specialskoler. Resultatet var, at Byhaveskolen havde flere elever, der løste 50 til 64 af opgaverne rigtigt, og færre, der havde mellem 0 og 20 rigtige. Især det sidste var markant, idet man på Byhaveskolen havde fået reduceret antallet af elever, der kun kunne løse op til 20 opgaver, det vil sige elever uden reelle læsefærdigheder, så denne gruppe nu var blevet halvt så stor som de tilsvarende grupper på de andre skoler.

Rapporten kan fås ved henvendelse til byhaveskolen@svendborg.dk.

Blandt de andre foredragsholdere på konferencen var Katie Ivens, som fortalte om et projekt med lørdags-skole for udsatte børn, Butterfly School. Her undervises børn med store læse- og adfærdproblemer.

Resultaterne af undervisningen er, at man med 30 timers undervisning forbedrer elevernes læsestandpunkt med gennemsnitligt 13 måneder, samt at man, hvilket er nok så væsentligt, ser at elevernes selvværd øges betydeligt. For som hun siger: »When a child doesn't learn to read and his failure is clearly visible to the other children in the class that child suffers extreme and prolonged emotional damage«.

Så eleverne må ikke bare lide under det handicap, at de ikke lærer at læse lige så hurtigt og nemt som deres kammerater, det får også indvirkning på deres selvværd, som igen får betydning for en lang række forhold.

Man kunne synes, at konferencen var ensidig, for det var kun foredragsholdere med erfaring med syntetisk lydmetode, der holdt oplæg, men det var dejligt for en gangs skyld at være blandt kolleger, der har erfaring med metoden, og som ligesom jeg ved, at den virker.

Og hvordan går det så med metoden i Danmark?

På Byhaveskolen har metoden været brugt siden 2001 med meget gode resultater. Som nævnt ovenfor har vi i dag langt flere elever, der lærer at læse, end vi havde, inden vi brugte Lydbilledlæsning.

I Svendborg nedsatte PPR i 2007 et udvalg, som skulle se på, hvad man kunne gøre for de elever med store læsevanskeligheder, der trods massiv indsats stadig ikke fik lært at læse. Udvalgets rapport kom i foråret 2008 og er blevet vedtaget af Svendborg Kommune. Et af de tiltag, rapporten foreslår, er, at man vil prøve at indføre Lydbilledmetoden. Det har foreløbig medført, at der blev afholdt sommerskole den første uge af sommerferien 2008, hvor der deltog otte elever med meget store læse-stave-vanskeligheder og deres lærere.

Eleverne blev undervist intensivt, 1-1, fra kl. 9 til 12 i fem dage, og sommerskolen var samtidig et kursus for lærerne, så de kunne lære metoden.

Resultatet af sommerskolen har været meget positivt, forstået på den måde, at alle elever lærte noget nyt, som de efterfølgende har kunnet arbejde videre på i deres skole. Alle lærere har bagefter givet udtryk for, at kurset havde været til stor gavn, at de fortsætter med at bruge metoden, samt at de anbefaler den, bl.a. til de kolleger, der skal undervise børnehaveklasser i læsning og skrivning.

Byhaveskolen er en af Svendborg Kommunes videnscentralskoler og tilbyder som sådan at introducere og holde kurser i Lydbilledlæsning.

Red.: Torben Christiansen

HENVISNINGER

www.rrf.org.uk
www.standards.dfes.gov.uk/eyfs/resources/downloads/the-primary-framework.pdf
www.standards.dcsf.gov.uk/phonics/rosereview/
www.donkraft.dk